

ЛІТЕРАТУРА

1. Дрёмин В.Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества : [монография] / В.Н. Дрёмин. – О. : Юридическая литература, 2009. – 616 с.
2. Stein Hilbers M.H. Kommunikation uber Verbreeben / M.H. Stein Hilbers // Empirische Untersuchung der Darstellung von Kriminalitat im Fernsehen. – Munster, 1976. – P. 8–13.
3. Катин В.И. Криминальный романтизм как явление культуры современной России / В.И. Катин // Вопросы культурологии. – 2007. – № 7. – С. 70–74.
4. Разинкин В.С. «Воры в законе» и преступные кланы / В.С. Разинкин. – М., 1995. – 109 с. ; Разинкин В.С. Цветная масть. Элита преступного мира / В.С. Разинкин, А.Р. Тарабрин. – М. : Вече, 1997. – 480 с.
5. Константинов А.Д. Бандитская Россия / А.Д. Константинов. – СПб : Астрель-СПб, 2008. – 696 с. ; Константинов А.Д. Бандитский Петербург: документальный очерк / А.Д. Константинов. – СПб. : Фолио-Пресс, 1996. – 496 с.
6. Люблинский П.И. Преступность подростков / П.И. Люблинский. – М., 1923. – 180 с.
7. Дрёмин В.Н. Общение несовершеннолетних с ранее судимыми лицами как криминогенный фактор / В.Н. Дрёмин // Причины отдельных видов преступности и проблемы борьбы с ними : сб. науч. статей / под ред. А.И. Долговой. – М., 1989. – С. 162–167.
8. Холыст Б. Криминология. Основные проблемы / Б. Холыст. – пер. с польс. – М. : Юридическая литература, 1977. – 264 с.
9. Бэрон Р., Агрессия / Р. Бэрон, Д. Ричардсон. – СПб. : Питер, 1997. – 352 с.
10. Брушлинская Н.В. Криминальное насилие в семье и его трансляция средствами массовой информации / Н.В. Брушлинская // Журналистика в 2000 году: реалии и прогнозы развития : матер. Междунар. науч.-практ. конф. – М. : МГУ, 2001. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://evartist.narod.ru/text7/44.htm>.
11. Дрёмин В.Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества : [монография] / В.Н. Дрёмин. – О. : Юридическая литература, 2009. – 616 с. ; Андреева Г.М. Социальная психология / Г.М. Андреева. – М. : МГУ, 1980. – 414 с.
12. Информационная и психологическая безопасность в СМИ : в 2 т. / под ред. А.И. Донцова, Я.Н. Засурского, Л.В. Матвеевой, А.И. Подольского. – М. : Аспект-Пресс, 2002–2003. – Т. 1 : Телевизионные и рекламные коммуникации. – 2002. – 335 с.

УДК 343.851.3

ПЕРЕВИХОВАННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

REHABILITATION AND RESOCIALIZATION OF CRIMINALS AS PRECAUTIONARY MEASURE OF CRIMINALITY

Завадська А.Т.,

студент магістратури факультету адвокатури

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена актуальній на сьогодні проблемі перевиховання та ресоціалізації в аспекті запобігання злочинності. Шляхом дослідження підходів до запобігання злочинності розкрито історичне становлення суспільної думки про засоби впливу соціуму на особу злочинця від репресивного до гуманістичного та проаналізовано ефективність деяких із них. Крім того, у роботі зосереджено увагу на важливості виховної соціально-психологічної праці з особою злочинця. Автор досліджує теоретичні положення, що розкривають сутність та зміст термінів «перевиховання» та «ресоціалізація», здійснює аналіз функціонування та дієвості різних засобів та методик перевиховання осіб злочинців (зокрема, покарання, ізоляція, медіація, праця тощо), а також досліджує роль церковних організацій у процесі перевиховання правопорушників.

Ключові слова: перевиховання, ресоціалізація, особа злочинця, запобігання злочинності, засоби впливу.

Статья посвящена актуальной на сегодня проблеме перевоспитания и ресоциализации в аспекте предотвращения преступности. Путем исследования подходов к предотвращению преступности раскрыто историческое становление общественного мнения о средствах воздействия социума на личность преступника от репрессивных к гуманистическим и проанализирована эффективность некоторых из них. Кроме того, в работе было сосредоточено внимание на важности воспитательной социально-психологической работы с личностью преступника. Автор исследует теоретические положения, раскрывающие сущность и содержание терминов «перевоспитание» и «ресоциализация», осуществляет анализ функционирования и действенности различных средств и методик перевоспитания личности преступников (в частности, наказание, изоляция, медиация, труд и т.д.), а также исследует роль церковных организаций в процессе перевоспитания правонарушителей.

Ключевые слова: перевоспитание, ресоциализация, личность преступника, предотвращение преступности, способы влияния.

Throughout the existence of society, such a negative phenomenon as a crime existed, and, accordingly, the social world was constantly trying to find a variety ways to counteract or at least reduce the level of crime. Depending on the historical period, the development of society and prevailing ideas in it, there were different approaches to the prevention of crime.

The article is devoted to the current problem of rehabilitation and re-socialization in the aspect of prevention of criminality. Through the researching of approaches to crime prevention, the historical formation of public opinion about means of influencing to the perpetrator's personality was revealed and the effectiveness of some of them was analyzed. In addition, the article is focused on the importance of social and psychological impact on the perpetrator's personality. The author investigates the theoretical positions that reveal the essence and content of the terms "rehabilitation" and "resocialization", as well as analyzes the functioning and effectiveness of various means and methods of rehabilitation of criminals.

In the article author also substantiates the determining role of religious organizations in the process of rehabilitation of offenders, analyze types of their activities in this area, including the functioning of rehabilitation centers for former convicts.

The author concludes that, as a rule, the primary cause of criminal behavior of a person is an inadequate social environment and lack of positive support for relatives. That is why the most effective rehabilitation and resocialization is carried out in social groups where the model of the family is reproduced.

Key words: rehabilitation, resocialization, criminal, approaches.

Протягом усього існування суспільства існувало таке негативне явище, як злочинність, а, відповідно, і соціум постійно намагався знаходити різноманітні способи протидії чи хоча б зниження рівня злочинності. В залежності від історичного періоду, розвитку суспільства, переважаючих у ньому ідей існували різні підходи до запобігання злочинності. Серед них можна, зокрема, назвати такі заходи впливу, як покарання, ізоляцію, застосування запобіжних заходів, працю, підвищення ролі родини тощо. Також до таких заходів часто відносять перевиховання та ресоціалізацію. Однак, на нашу думку, всі вищеперераховані підходи несуть у собі певний обсяг мети перевиховання.

Розглянемо зміст термінів «перевиховання» та ресоціалізація». На сьогодні існують декілька підходів до розуміння цих термінів.

Перший із них – нормативний. Так, поняття ресоціалізації містяться у ст. 6 Кримінально-виконавчого кодексу України: «Ресоціалізація – це свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві». Натомість визначення поняттю «перевиховання» зазначений кодекс не надає.

Другий підхід – науковий. Одним із визначень «перевиховання» є виховний процес, спрямований на подолання негативних рис особистості, що сформувалися під впливом несприятливих умов виховання. Зокрема, С. Полубінська визнає перевихованням формування в особи певних позитивних уявлень, знань, звичок, які виникають внаслідок тривалого і цілеспрямованого виховного впливу. За Беляєвим це перебудова психіки людини, зміна властивостей її характеру, що включає в себе виправлення злочинця плюс його перетворення в суспільно свідому особу [1, с. 24].

У термін «ресоціалізація» вчені-правники вкладають, зокрема, наступний зміст:

1) відновлення раніше порушених якостей особистості, необхідних їй для повноцінної життєдіяльності в суспільстві;

2) повторна соціалізація, що відбувається протягом усього життя індивіда у зв'язку зі змінами його установок, цілей, норм і цінностей життя; процес пристосування девіантного індивіда до життя без гострих конфліктів;

3) комплекс заходів, спрямований на відновлення соціального статусу особистості, втрачених або несформованих соціальних навичок, переорієнтація соціальних і референтних орієнтацій девіантів шляхом включення їх у нові, позитивно орієнтовані відносини й види діяльності;

4) відновлення, збереження й розвиток соціально корисних зв'язків і відносин засудженого як у період відбування ним покарання, так і на першому етапі його життя після звільнення, тощо.

Перевиховання є більш широким явищем, ніж ресоціалізація, оскільки її результатом є глобальні позитивні зміни в особистості злочинця, зміна його бачення світу, соціуму та самого себе. Натомість ресоціалізація є складовим елементом перевиховання, який виражається у зовнішній стороні зміни особи, а саме: в її поведінці у суспільстві та відновленні її соціального стану. Ресоціалізація без перевиховання може обмежуватися лише зовнішньою законслухняністю особи, натомість мотиви такої поведінки не обов'язково ґрунтуються на зміні особистісних цінностей, принципів та уявлень. Тому при ресоціалізації особи без її перевиховання існує великий ризик рецидиву її злочинної поведінки.

Розкривши зміст перевиховання та ресоціалізації, розглянемо деякі з підходів реалізації цієї мети:

1. Покарання. Цей превентивний захід був широко розповсюджений ще зі стародавніх часів. Більше того, вважалося, що, чим жорстокішим і боліснішим буде покарання, тим менша вірогідність скоєння засудженим чи

іншими особами іншого злочину. Таким чином, правопорядок у суспільстві будувався на страху перед покаранням. Цей факт також підтверджується тим, що велика кількість покарань приводилася до виконання публічно, зокрема на центральних площах міста. Незважаючи на те, що протягом історичного розвитку суспільства ставлення до покарання змінювалося переважно у бік гуманізації, його превентивна функція залишається незмінною й у сучасному законодавстві. Цікавою є позиція колишнього політв'язненого й теперішнього правозахисника Мирослава Мариновича з цього питання. Він стверджує, що сучасна українська система виконання покарань, як і радянська система, спрямована лише на застосування до особи злочинця кари, але не перевиховання. «Злочинець не відчуває справедливості покарання, а тим більше, якщо на нього ще давить холод, голод, погана медицина, тощо. Він це сприймає як помсту суспільства, і, відповідно, тоді у нього жевріє прагнення відімстити суспільству. І він мстить черговим злочиним» (інтерв'ю Живе ТБ). Крім того, після відбування покарання на цю особу справляє негативний вплив упереджене суспільне ставлення до неї. Таким чином, можна зробити висновок, що покарання не може нести за собою пониження людської гідності як під час його відбування, так і після нього, оскільки це унеможливить перевиховання особи злочинця та створить небезпеку рецидиву.

2. Застосування запобіжних заходів. Саме на цей вид процесуальної дії законодавець покладає основний превентивний зміст. На думку О. Сівак, найбільш ефективним способом перевиховання неповнолітнього є застосування до нього запобіжного заходу, в особливості тримання під вартою. Це підтверджується тим, що короткочасне позбавлення волі може особу «змусити» переглянути свою поведінку через небажання знову бути підданою позбавленню волі на значно довший строк. Однак у той же момент виникає небезпека потрапляння особи під вплив інших злочинців, проходження «школи» злочинної поведінки і, як наслідок, ще глибшої асоціалізації.

3. Медіація. Як інноваційний спосіб для України медіація стає ще більш популярним способом перевиховання та запобігання злочинності у країнах Європи та Америки. Позитивна сторона медіації полягає в тому, що врегулювання конфлікту покладається на самі сторони. Головними суб'єктами цієї діяльності є потерпілий та заподіювач шкоди. Медіатор виступає лише посередником. Його головною функцією є координація «діалогу» між суб'єктами, надання допомоги у вирішенні конфліктної ситуації.

Однією з позитивних рис медіації є те, що сторонам надається можливість не лише пред'явити вимоги один до одного, а також висловити свої думки та переживання. Рішення приймається лише за згодою обох сторін, за відсутністю будь-якого нав'язування рішення зверху. Це, у свою чергу, сприяє задоволенню інтересів обох учасників медіації.

Крім того, процес медіації надає особам більше можливості у виборі та реалізації своїх окремих прав. Звісно, медіація в основному спрямована на врегулювання відносин при вчиненні правопорушення невеликої тяжкості, що дає змогу сприяти подальшому запобіганню вчиненню більш тяжких протиправних діянь (злочинів). Наприклад, у польському законодавстві передбачена можливість застосування процедури медіації, якщо за даний злочин (під час розгляду якого здійснюється така процедура) передбачено покарання не більше ніж 5 років позбавлення волі.

4. Ізоляція. Система заходів за Ломброзо передбачає лікування, цілковиту ізоляцію і навіть пряме фізичне знищення «вроджених» злочинців. У наш час на Заході застосовуються такі методи корекції, як гіпноз, раціонально-емоційно-поведінкова терапія (РЕПТ) тощо. Однак, на нашу думку, будь-які дійсно глибокі зміни в особі

злочинця можуть відбутися лише свідомо і добровільно, адже перевиховання складає основу внутрішнього світу й не може і не повинне відбуватися під штучним впливом на психіку. На питання ізоляції можна подивитися і з іншого боку: такі види покарання, як арешт, позбавлення волі та інші, також передбачають ізоляцію особи від суспільства. Але чи насправді вона відбувається і чи здійснює це позитивний вплив? Сучасна система виконання покарань у колоніях побудована таким чином, що у більшості випадків ув'язнені утримуються разом по кілька десятків людей. Всі ці особи також із тих чи інших мотивів скоїли злочин. Власне, конкретна особа злочинця опиняється у «концентрованому» суспільстві інших злочинців, які, з одного боку, можуть спонукати особу до скоєння нових злочинів, а з іншого, – сама така особа може легко підпасти під психологічний тиск чи вплив інших, слідує «законам злочинного світу». Таким чином, ізоляція є маловірогідним способом перевиховання особи злочинця.

5. Праця. Найважливішим напрямом, що становить змістове підґрунтя ресоціалізаційної діяльності, є трудове виховання засуджених. Цей напрям є традиційним для вітчизняної пенітенціарної системи. Тут доречно пригадати позицію А.С. Макаренка, який розглядав трудове виховання в умовах пенітенціарної системи не тільки з економічних позицій, а насамперед із виховних, справедливо вважаючи, що праця – це найважливіша ознака втраченої соціальності людини. Він відійшов від паличкової дисципліни до мобілізуючої дисципліни, яка, з одного боку, забезпечує належну поведінку особи, а з іншого, – не перекреслює індивідуальність кожної окремої людини.

А.С. Макаренко виділяв три принципи впливу на засудженого:

- 1) забезпечення засобами життєдіяльності (засоби гігієни, одяга, їжа, спальне місце тощо);
- 2) створення умов для продуктивної праці;
- 3) постійне етичне виховання.

Отже, одним із найголовніших факторів перевиховання та ресоціалізації засуджених є праця. «Ми бачимо, – зазначав А.С. Макаренко, – що наш дитячий колектив не хоче жити підготовчим життям до якогось майбутнього життя, він не хоче бути тільки вищим педагогічним, він прагне бути повноправним явищем суспільного життя, як і кожний інший колектив» [4, с. 237].

Таким чином, після відбування покарання особа повинна мати спеціальність, а ще важливіше – одержати робоче місце, яке б забезпечило її засобами існування. Однак на сьогоднішній час понад 60% осіб, що нині відбувають покарання, не планують працювати за обраною колонією професією [10, с. 124].

Дуже важливого значення набуває зміна ставлення засуджених до праці, забезпечення вихованців роботою з високим рівнем організації, культури виробництва й технології. Необхідно добиватися здійснення оплати за виконану роботу, що забезпечить зацікавленість особи в результатах її праці.

6. Підвищення ролі родини. Саме родина, яка закладає основу майбутньої особистості кожної людини, може найбільш повно вплинути на запобігання злочинності. Важливим тут є не примус до належної поведінки, а систематичне пояснення та виправлення помилок, власний приклад, доброзичливе та терпеливе ставлення. Саме у цьому аспекті виникають труднощі із запобігання злочинності серед дітей у сиротинцях, де здебільшого особам забезпечується лише фізичне існування без «вкладення» любові у спілкування, тобто, навпаки, створення певної ієрархії, специфічної субкультури та філософії виживальництва. Тому важливою є діяльність благодійних організацій щодо соціально-психологічної роботи з дітьми.

Відбуття покарання характеризується впливом на особу засудженого багатьох факторів, серед яких вплив обмеженого життєвого простору, підпорядкування внутрішнім

нормам установи виконання покарань, вплив специфічної субкультури, ізоляція від суспільства тощо. Все це справляє негативний вплив на внутрішній стан засудженого, в той же час саме він і є головним об'єктом перевихованого, ресоціалізаційного та попереджувального впливу.

Важливим є надання особі допомоги у вирішенні проблем, із якими самостійно вона впоратися не може. Саме тут виникає необхідність залучення до роботи зі особою злочинця інших соціальних інституцій, серед яких і релігійні організації.

Станом на 11 лютого 2015 р. в установах ДПТС України для задоволення релігійних потреб засуджених та персоналу облаштовано 141 культову релігійну споруду (107 храмів; 27 каплиць; 7 молитовних будинків). Духовно-просвітницьку роботу в УВП проводять 1,8 тис. священнослужителів та волонтерів, які є представниками 103 релігійних конфесій, громад, організацій та церков, офіційно зареєстрованих в Україні. Загальна чисельність віруючих засуджених, які постійно відвідують заходи релігійного характеру, становить 35,5 тис. осіб.

Сьогодні для релігійних конфесій є характерним створення або залучення волонтерських організацій для допомоги у здійсненні деяких функцій. Серед таких функцій, зокрема, можна виділити надання соціально-психологічної допомоги, катехизацію осіб, медичну та патронажну допомогу тощо.

Про важливість Церкви у роботі із засудженими свідчить рівень довіри народу до неї. Згідно з соціопитуванням, проведеним Research & Branding Group, серед усіх інститутів суспільства і держави Церква має найвищий рівень довіри населення – 62%.

Також позитивно оцінюють працю церков у місцях позбавлення волі працівники виправних установ. За даними О. Романенка, діяльність представників релігійних організацій позитивно оцінюють ще більше працівників – 99,3% опитаних, на базі чого вказаний автор наголосує на доцільності введення інституту тюремних священників (тюремних капеланів) [12, с.75]. Крім того, переважна більшість засуджених позитивно ставляться до священників.

У дослідженні, яке було проведено Проскурою В.В., йдеться про виявлені автором 39 видів діяльності релігійних організацій у роботі з засудженими. Серед функцій богослужіння виділяють: літургійне служіння та уділення таїнств (Хрещення, Миропомазання, Покаяння, Причастя та Шлюб). Крім того, існує благодійна діяльність (наприклад, при УГКЦ діє благодійна організація «Карітас-Україна», при УПЦ (м) – «Острів надії»), виховна (здійснюється через виголошення проповідей та благословення), місіонерсько-просвітницька (демонстрація релігійних фільмів, проведення тренінгів із попередження негативної поведінки, залучення до заходів колишніх ув'язнених), озвізльна (розвиток мистецьких здібностей засуджених).

Таким чином, можна побачити, що Церква виконує важливу роль у моральному впливі на особу злочинця, її функції постійно розширюються і вже не стосуються виключно духовного розвитку засудженого. Отже, діяльність релігійних організацій допомагає ефективному здійсненню перевиховання, ресоціалізації злочинця та запобіганню вчиненню ним нових злочинів.

Напрямок християнської побожності, що гармонійно поєднує віру простих людей, церковну практику і «вплетені до них найпереводіші способи і методи виховання» [9, с. 3] пов'язаний із особою італійського священика з м. Торіно о. Джованні Боско (1815–1888), засновника Салезіянської конгрегації [13, с. 3].

Дон Боско розумів, що основою гідного життя людини є посилення оплачуваної праці, тому він займався пошуком роботи для безробітних, контролював законність і справедливості трудових договорів, які з ними укладалися, та їх виконання.

У 1844 році відкривається ораторій «Святого Франциска Салізького», який став початком превентивної роботи майбутніх селезіанців. В ораторії опікувалися неповнолітніми злочинцями, безхатченками, сиротами та іншими категоріями осіб, які знаходилися за межею бідності, в тому числі потенційними злочинцями. Сьогодні подібні ораторії успішно діють у більшості країн світу.

Одне з перших ґрунтовних досліджень духовної, культурної та педагогічної спадщини цієї людини було здійснено Міленою Рудницькою у 1963 році. Завдяки її твору «Дон Боско. Людина. Педагог. Святий» є можливість тезисно виділити основні принципи перевиховання осіб та превентивної системи Дона Боско:

1) на відміну від репресивної системи перевиховання, превентивна система повинна діяти на основі дбайливої опіки над особою;

2) превентивна система передбачає наявність чіткої організації дня, коли особа повинна бути постійно зайнята. Тут мова йдеться не тільки про роботу, але й про різноманітні види відпочинку. Головна мета – не дозволяти особі перебувати в неробстві;

3) протягом усього дня поруч із такими особами повинні бути вихователі (саме вихователі, а не наглядачі), які беруть активну участь у діяльності своїх вихованців;

4) між вихователем та виховником обов'язкове існування довіри та дружніх відносин, у тому числі й через наявність спільних інтересів;

5) щира любов вчителя до своїх учнів, яка вміє проявляти дійсності, – це єдиний шлях досягти успіху в перевихованні та превенції;

6) вплив на особу неможливий без попереднього її пізнання, розуміння її внутрішніх якостей, інтересів, рис характеру;

7) до кожного виховника необхідно знайти індивідуальний підхід;

8) неприпустимими є будь-які способи приниження честі та гідності людини;

9) моральні цінності повинні бути зрозумілими та приємними;

10) зауваження та похвала повинні оголошуватися приватно, а не публічно («слово на вушко»), адже в першому випадку публічність може принизити особу, а в другому – призвести до зарозумілості та гордості;

11) виховання – це частина євангелізації. В центрі релігійного виховання знаходилися Сповідь, Причастя і культ Богородиці, які Дон Боско вважав основними джерелами духовного життя особистості [13].

Таким чином, можна зробити висновок, що практика застосування методів Дона Боска і селезіанців має позитивну динаміку, однак при цьому вона висуває суворі вимоги до діяльності та внутрішніх моральних якостей вихователів і потребує повної самовіддачі таких осіб. Розширення функціонування цього ордеру на території України зробило б значний внесок до системи перевиховання та превенції злочинності.

У сучасній українській греко-католицькій церкві діє окрема комісія, яка опікується в'язнями, – Відділ Курії УГКЦ з душпастирства у пенітенціарній системі України. Як свідчить офіційний сайт (<http://prison-pastoral.blogspot.com/>), їхня діяльність широка та багатоаспектна. Квінтесенцією їхньої діяльності може слугувати вислів голови УГКЦ бл. Святослава (Шевчука), що «покарання завжди має на меті ізоляцію злочинця від суспільства, однак суспільство ніколи не може і не повинне ізолювати себе від тих, хто потрапили за ґрати» (інтерв'ю каналу Живе ТБ).

Робота в'язничних капеланів найбільше сприяє перевихованню, ресоціалізації та запобіганню скоєнню нових злочинів, оскільки такі особи безпосередню позитивну впливають на особи злочинців, які відбувають покарання, можуть зрозуміти причини скоєння тією чи іншою особою

злочину і, відповідно, знайти індивідуальний підхід для її перевиховання.

Наприклад, в'язничний капелан о. Ігор Цар, який має 13-річний досвід служіння в колоніях, стверджує, що велика кількість ув'язнених – сироти, для яких дитячий притулок, інтернат, колонія пройшли без будь-якого виявлення любові до них. Натомість саме доброта та любов, проявлена по відношенню до них, вкрай активно впливає на ув'язнених. Крім морально-духовної підтримки, в'язні також потребують і соціальної допомоги.

У своїй роботі в'язничні капелани виділяють два основні принципи: не осуджувати ув'язненого (аж до того, що намагаються не знати наперед, за який злочин особа відбуває покарання) та вміння слухати й зрозуміти особисті проблеми особи злочинця. УГКЦ активно допомагає ресоціалізації особи, дозволяючи не лише звільнитися від негативного злочинного мислення злочинця, але й реінтегруватися до суспільства.

Бл. Святослав Шевчук твердить: «Доки суспільство не зрозуміє своєї відповідальності за особу злочинця, так довго негативна злочинна поведінка дошкулятиме суспільству» (інтерв'ю: <https://www.youtube.com/watch?v=fSR9vaiWW3I>).

У Любечі на Чернігівщині діє центр реабілітації «Преображення». Станом на 2014 рік у ньому проживали 8 людей: о. Віталій, три волонтери і чотири жінки (колишні ув'язнені). Одна з них відбула в сукупності 20 років позбавлення волі за незаконний обіг наркотичними засобами, друга – скоїла вбивство, крадіжки, зловживала наркотичними засобами, 3-я – також відбувала покарання за зловживання наркотичними засобами. Головне завдання центру – навчити людину жити по-новому, основна вимога – щоб сама особа бажала змінитися.

Перша з них в інтерв'ю каже, що перед останнім звільненням перед нею постало питання, куди їй йти. В своєму місті у неї не було людини, яка б її прийняла, тому єдиним варіантом стало знову повернутися до притулку і продовжити старе життя. Але, вже відчувши любов та розуміння з боку в'язничного капелана, вона твердо вирішила відмовитися від подальшої злочинної поведінки. Щоб не було спокуси витратити гроші на повернення назад, вона одразу після звільнення витратила майже всі кошти на «передачу» до своїх колишніх покамерниць і рушила до реабілітаційного центру. Основу життя в центрі складає молитва та праця. Відносини будують на основі довір'я та взаємодопомози, яка потім дасть можливість підтримувати одна одну в житті у суспільстві.

Ще один реабілітаційний центр діє на Львівщині. Заснував його колишній ув'язнений і син політув'язнених Ігор Гарбар. Він вважає, що причиною, яка спонукає особу до злочинної поведінки, є перш за все самотність, а також неробство. За 9 років існування центр допоміг змінити життя більш ніж 70 особам за допомогою перевиховання та ресоціалізації. В ньому діють прості правила: не вживають алкоголь і не курять, ведуть здоровий спосіб життя, не беруть чужі речі без дозволу і працюють. Зараз Ігор Гарбар активно працює і з дітьми: залучає їх до спортивних заходів, катехизацій, концертів. Вважає, що важливим є звичайне «людське» спілкування один із одним і впевнений: кожна особа злочинця може змінитися, головне – це її бажання та протягнута рука допомоги (інтерв'ю: <https://www.youtube.com/watch?v=fSR9vaiWW3I>).

Підсумком вищесказаного можуть слугувати слова бл. Святослава Шевчука: «Головним є повірити і суспільству, і особі злочинцю, що він може змінитися й зі злочинця перетворитися на добродія. А також докласти до цього всіх зусиль» (інтерв'ю: <https://www.youtube.com/watch?v=fSR9vaiWW3I>).

Таким чином можна зробити висновок, що на сьогодні застосовується велика кількість способів перевиховання та ресоціалізації особи злочинця з метою запобігання

злочинності, що реалізуються як державними органами, так і неурядовими організаціями (зокрема, релігійними та громадськими), а також окремими фізичними особами. Здійснивши аналіз застосування окремих методик переви-

ховання та ресоціалізації, можна зробити **висновок**, що найбільш ефективними виявляються ті, які відтворюють для особи модель родинного оточення. Саме вони потребують подальшої підтримки з боку держави та суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беляев Н.А. Цели наказания и средства их достижения в исправительно-трудовых учреждениях / Н.А. Беляев. – Л. : Издательство Ленинградского университета, 1963. – 185 с.
2. Боско Терезий. Дон Боско. Новая биография / Терезий Боско. – СПб., 2003. – 464 с.
3. Конопацька О.М. Трудове виховання як засіб ресоціалізації неповнолітніх засуджених (досвід А.С. Макаренка) / О.М. Конопацька, Ю.О. Матвеєва // Юридична психологія. – 2015. – № 1. – С. 149–154. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2015_1_17.
4. Макаренко А.С. Воспитание гражданина / А.С. Макаренко. – М. : Просвещение, 1988. – 304 с. – (Б-ка учителя. Педагогические раздумья).
5. Маркевич А.І. Про соціальну роботу з засудженими [Електронний ресурс]: офіційний сайт української православної церкви / І.А. Маркевич. – 26.10.2004. – Режим доступу: <http://archiv.orthodox.org.ua/page-1360.html>.
6. Мачужак Я.В. Медіація як ефективний засіб для перевиховання та попередження злочинності серед неповнолітніх / Я.В. Мачужак, В.В. Землянська [Електронний ресурс]. - Відновлене правосуддя в Україні. – Режим доступу: <http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/04/08-Doslidzhennya/040801.pdf>.
7. Мінц М.О. Погляди на злочинність у античні часи / М.О. Мінц // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. Сер. : Соціологія. [Електронний ресурс]. – 2010. – Т. 146, вип. 133. – С. 31-34. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrpdusoc_2010_146_133_8.
8. Михайлов О.Є. Кримінологія : [навчальний посібник] / О.Є. Михайлов, А.В. Горбань, В.В. Міщук. – К. : Знання, 2012. – 565 с. – (Вища освіта XXI століття).
9. Осипова А.А. Справочник психолога по работе в кризисных ситуациях / А.А. Осипова. – 2-е изд. – Ростов н/Д : Феникс, 2006. – 315 с.
10. Парфенович І.О. Технологія перевиховання й виправлення засуджених неповнолітніх / І.О. Парфенович // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2001. – № 3. – С. 124.
11. Пономарьова Н.С. Аналіз теоретико-методологічних підходів до процесу ресоціалізації особистості та його стадійності / Н.С. Пономарьова. – Теоретичні і прикладні проблеми психології : матеріали збірника наукових статей. – 2013. – № 2(31). – 243 с.
12. Романенко О.В. Пенітенціарна функція демократичної правової держави та роль громадянського суспільства в механізмі її реалізації : дис. канд. юрид. наук: 12.00.08 / О.В. Романенко ; Київський юридичний ін-т МВС України. – К., 2004. – 208 с.
13. Сапеляк О.В. Превентивна система виховання товариства селезіан / О.В. Сапеляк / [Електронний ресурс]. – К., Народознавчі зошити. – 2012. – № 2(104). – Режим доступу <http://nz.ethnology.lviv.ua/archiv/2012-2/9.pdf>.

УДК 343.8

СТВОРЕННЯ ОПТИМАЛЬНИХ УМОВ ДЛЯ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ ЖІНОК ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СУЧАСНОЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ РЕФОРМИ

CREATION OF OPTIMAL CONDITIONS FOR THE RESOCIALIZATION OF CONVICTED WOMEN AS AN INTEGRAL PART OF MODERN PENITENTIARY REFORM

Кислюк Р.Л.,

студент магістратури юридичного факультету

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Стаття присвячена дослідженню деяких особливостей ресоціалізації жінок, що відбувають покарання у місцях позбавлення волі, а також пошуку оптимальних умов для найбільшої ефективності цього процесу в контексті сучасної пенітенціарної реформи. Також у статті здійснено спробу виокремлення необхідних заходів, що позитивно впливають на здатність засудженої жінки адаптуватись у соціумі після відбування покарання.

Ключові слова: ресоціалізація, ресоціалізація засуджених жінок, пенітенціарна реформа, заходи ресоціалізації, перевиховання.

Статья посвящена исследованию некоторых особенностей ресоциализации женщин, отбывающих наказание в местах лишения свободы, а также поиску оптимальных условий для наибольшей эффективности этого процесса в контексте современной пенитенциарной реформы. Также в статье предпринята попытка выделения необходимых мер, положительно влияющих на способность осужденной женщины адаптироваться в социуме после отбывания наказания.

Ключевые слова: ресоциализация, ресоциализация осужденных женщин, пенитенциарная реформа, меры ресоциализации, перевоспитание.

The article is devoted to the exploring of some features of the re-socialization of women serving sentences in places of deprivation of liberty. The author tries to isolate optimal conditions for the greatest effectiveness of this process in the context of modern penitentiary reform. Also, the article attempts to distinguish the necessary measures that have a positive effect on the ability of a convicted woman to adapt in society after serving a sentence.

Resocialization of women as a legal phenomenon has many important aspects, which must be taken into account, and first of all it is gender's features. In the process of resocialization a woman should be involved in work and different educational programs. For preserving the family relations of the convicts, it is necessary to send to the penitentiary institutions closest to their homes. Another problem is the lack of mandatory monitoring of the health of convicted women. It leads to serious consequences as such as tuberculosis, reproductive system diseases, mental disorders etc. Administration of prisons should provide a leisure for saving mental health of convicted women.

The convicts should have the opportunity to communicate with clerics, representatives of charitable foundations and other non-profit organizations for the purpose of spiritual development. It is worthwhile to use the achievements of European practice where the convicts have lessons of good manners, art and literature. It is appropriate to teach women the basics of maternity, in particular the care of newborns.

Key words: resocialization, resocialization of convicted women, penitentiary reform, measures of resocialization, reeducation.